

УДК 338.432:637

ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ ВІЙНИ

Р.Ю. Батир, кандидат сільськогосподарських наук, докторант
Інститут тваринництва НААН України, Україна

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року серйозно порушило виробництво та торгівлю продовольством, поставивши під загрозу продовольчу безпеку країни та світу. Цілеспрямовані атаки російської армії на українське сільське господарство, такі як обстріли сільськогосподарських об'єктів та інфраструктури по всій Україні, мінування та спалювання сільськогосподарських угідь поблизу зон активних бойових дій, п'ятимісячна блокада чорноморських портів (і відновлення блокади станом на липень 2023 року) та підлив дамби Каховської ГЕС, надзвичайно ускладнили функціонування українського аграрного сектору. В той час як експортоорієнтований агробізнес зазнав найбільших втрат, особливо на початку війни, галузі тваринництва змогли пристосуватися до екстремальних умов і забезпечувати продовольством українську армію та населення.

В Україні багато дослідників займаються вивченням ефективності розвитку галузі скотарства. Розробки з цих питань представлено в працях М. Ільчука, І. Лозинської, О. Лаврук, В. Месель-Веселяка, В. Микитюка, С. Піщана, О. Борща та інших.

Скорочення поголів'я тварин першочергово спричинено воєнними діями на території України. До прямих чинників під час війни треба віднести фізичне знищення худоби і тваринницьких споруд обстрілами, підливи, захват територій з наявним там поголів'ям, підлив Каховської ГЕС, неможливість утримання корів та заготівлі кормів в прифронтових зонах, мінування територій та інше. До опосередкованих факторів впливу на розвиток галузі можна віднести інфляцію, закриті порти Чорного моря, блокування зі західними сусідами суходільного експорту української сільськогосподарської продукції, внаслідок цього суттєве зниження цін на рослинницьку продукцію на внутрішньому ринку тощо. Також непроста макроекономічна ситуація в агросекторі позначилася й на роботі підприємств і домогосподарств, де тварин все частіше відправляють на реалізацію через фінансову неспроможність їх утримувати.

Загальне поголів'я великої рогатої худоби в Україні з 2015 до 2021 року знизилось майже на третину і становило 2,87 млн. голів, поголів'я корів за цей період знизилось на 493 тис. голів і склало 2,64 млн. голів [3, 4]. У 2022 році, під час дії воєнного стану, поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 230 тис. голів або 8%, у 2023 році воно ще зменшилося на 151 тисячу.

До війни 42% всього молока виробляли у регіонах, які потрапили під найбільші обстріли та окупацію росіянами. Тому, станом на кінець 2022 року

кількість корів в Україні становила 1,35 млн голів. Це на 191 тис. голів або 12,4% менше від показника 2021 року. У 2023 році в Україні зберіглася тенденція до скорочення поголів'я корів – воно скоротилося ще на понад 90 тис. голів від початку року. Таким чином, на початок 2024 року в Україні загальне поголів'я великої рогатої худоби становило 2,15 млн голів, зокрема 1,26 млн. корів, що менше по відношенню до попереднього року на 7,0 та 7,1 % відповідно.

За свідченнями Козак О.А. [2] загальні обсяги виробництва молока в Україні стрімко знижувались за останні передвоєнні роки. Так, вони бкли меншими майже на чверть (на 1,9 млн. тон) в 2021 році порівняно з 2015-м, але у крайній передвоєнний рік обсяги виробництва молока майже стали вирівнюватися і у 2021 році зменшилися всього на 39 тис. тон порівняно до 2021 року. За роки війни в Україні обсяги виробництва молока продовжували негативну тенденцію до спаду. З початком повномасштабної війни у 2022 році вони скоротилися на 947 тис. тон (12,2%), а у 2023 році іще на 337 тис. тон (4,5%). Проте сільгосппідприємства після зменшення обсягів виробництва молока у 2022 році на 123 тис. тон, збільшили його виробництво на 165 тис. тон. до максимальних за останні роки 2,8 млн. тон.

Приватне підприємство «Агро-Новоселівка 2009» Нововодолазького району, Харківської області розташовано на південний схід від обласного центру, має м'ясо-зернову спеціалізацію, з площею сільськогосподарських угідь на рівні 2885 га, поголів'ям свиней 6634, великої рогатої худоби 713 голів (абердин-ангуської та швіцької порід). Війна наклала свій відбиток, як на обсяги виробництва, так і ефективність операційної діяльності. В господарстві обсяги реалізації сільськогосподарської продукції у 2022 році скоротилися на 21,1 млн. грн або 27,7%, але у 2023 році вони вже зросли на 54,7 млн. грн (74,0%) проти попереднього року. Детальний аналіз фінансових результатів діяльності ПП «Агро-Новоселівка 2009» показав, що валовий дохід на підприємстві у 2022 році, за вказаними вже причинами, дуже суттєво скоротився – на 22,2 млн. грн або 30,0%. В цьому ж році керівництво підприємства прийняло кардинальні заходи щодо стабілізації виробництва як у рослинництві так і у тваринництві. Результатом цієї роботи було різке збільшення у 2023 році виробництво валової продукції до 133,3 млн. грн, що на 37,1 % та 77,3 % перевищує результати двох попередніх років відповідно.

В розрізі окремих галузей на підприємстві склалася відмінна ситуація. Проаналізуємо їх окремо. Галузь рослинництва за перший рік війни скоротила свої прибутки більш ніж удвічі або на 5,16 млн. грн. Напроти у 2023 році, застосувавши низку операційних заходів та пристосувавши процес до критичних умов, прибуток було збільшено на 1,17 млн. грн або 29,3 %. Але через негативний впливу ціни на зернові та технічні культури на внутрішньому ринку та не дивлячись на збільшення валового виробництва продукції рослинництва в натуральному вимірі, цей показник не досяг рівня 2021 року і був меншим майже удвічі (5,19 млн. грн). Прибуток від галузі тваринництва у 2022 році перевищував аналогічний показник 2021-го на 2,73 млн. грн або у 2,2

рази. За другий рік війни прибутковість цієї галузі також мала тенденцію до зростання і перевищила попередній рік на 2,63 млн. грн або 53,1%, а порівняно з 2021 роком він збільшився більш ніж утричі – 5,57 млн грн, і склав відповідно 7,59 млн. грн. Аналіз структури доходів за галузями виявив переваги тваринництва відносно рослинництва, особливо у критичних умовах війни. Переважним фактором ефективності скотарства стало застосування у підприємстві прийомів утримання великої рогатої худоби, як молочних та і м'ясних порід без приміщень на відкритих вигульних майданчиках впродовж року. Продукція тваринництва менше залежить від експорту, а продукція рослинництва є більш експортозалежною.

Можна підсумувати, що сектор скотарства у сегменті сільгосп підприємств, попри несприятливі умови воєнного стану з 2023 року розпочав своє зростання. Поряд з іншими чинниками це зростання зумовлене несприятливою ситуацією в галузі рослинництва, де вирощування традиційно високомаржинальних експортоорієнтованих культур перестало приносити сільгосп підприємствам надприбутки. В протиположності доводимо Антощенкової В. В. [1] про необхідність вузької спеціалізації, слід підкреслити необхідність диверсифікації виробництва і зосередження сільськогосподарських підприємств не на одному, а на двох-трьох видах продукції. Бажано, щоб це були галузі рослинництва і тваринництва (найчастіше скотарства, де отримують два види продукції: молоко та м'ясо).

Тому ми вважаємо, що в кризових умовах, а тим паче в умовах війни і у повоєнний період, слід надавати увагу розвитку дрібного товаровиробника (до 50 і до 100 корів) з застосуванням спеціалізації на двох-трьох видах продукції та ресурсозберігаючих технологій, в тому числі і утримання худоби на відкритих вигульних майданчиках без приміщень, за технологією прийнятою у ПП «Агро-Новоселівка 2009».

Список використаних джерел

1. Антощенкова В.В. Сучасний стан молочного скотарства в Україні. Український журнал прикладної економіки, 2020. Т. 5. № 2. С. 25-32.
 2. Козак О.А. Оцінка ролі та значення молокопродуктового підкомплексу для вирішення продовольчого забезпечення та національної економіки. Економіка АПК, 2021. № 11. С. 39–51.
 3. Лаврук О.В., Лаврук Н.А. Тваринництво: стан та перспективи розвитку. Агросвіт, 2020. № 22. С. 9-15.
 4. Статистичний збірник: Сільське господарство 2021. Держкомстат України, 2022. 222 с.
-



**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ**

І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

**ФАКУЛЬТЕТ ТВАРИННИЦТВА ТА
ВОДНИХ БІОРЕСУРСІВ**

**КАФЕДРА ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА
МОЛОКА ТА М'ЯСА**



НАУКОВІ І ТЕХНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТВАРИННИЦТВА У ХХІ СТОЛІТТІ



**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 95-річчю від дня народження доктора
сільськогосподарських наук,
професора, академіка УАН
Григорія Олександровича Богданова
6-7 березня 2025 р.**

Київ - 2025

УДК 636:001.8«XXV»(092)
М 33

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції *«Наукові і технологічні виклики тваринництва у XXI столітті»*, присвяченої 95-річчю від дня народження доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка УААН Г. О. Богданова, м. Київ, НУБіП України, 6-7 березня 2025 року. 192 с.

Матеріали конференції подано у авторській редакції.